

Türk Tabipleri Birliği

— Turkish Medical Association —

PANDEMİ BÜLTENİ #14

AŞI REDDİ ve TEREDDÜDÜ: GÖNÜLLÜLÜK mü, ZORUNLULUK mu?

15 Eylül 2021

Aşı reddi ya da karşıtlığı ve aşı tereddüdü birbirinden farklı tutumlar olmakla birlikte söylemlerin etkililiğine bağlı olarak birbirini besleyen gruplar oluşmaktadır. Aşı reddi ve tereddüdünde gerekçeler hem benzerlikler hem de farklılıklar barındırmakta, dolayısıyla bu gruplarla iletişim ve küresel bir salgında yapılması gerekenlerin paylaşımı açısından her grubun kendi içinde ve birlikte değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Pullan ve Dey tarafından yapılan bir araştırmada; aşı tereddüdünde cıva içerdiği, otizme yol açtığı ve tehlikeli olduğuna dair pek çok gerekçe dile getirilmektedir. Ayrıca bulaşıcı hastalıkların tedavilerindeki gelişmeler ile aşı gereksiniminin azaldığı düşüncesinin de bu yaklaşımda rol oynadığı bildirilmektedir. Küresel salgın boyunca Google eğilimleri üzerinden yapılan bir çalışmada koronavirüs aşısı ile ilgili aramaların arttığı ve özellikle kamuya yönelik açıklamaların veya aşı ile ilgili yeni gelişmelerin olduğu dönemde bu aramaların zirveye çıktığı belirtilmektedir. Koronavirüs ile ilgili durumun ağırlaştığı dönemlerde aşı karşıtı aramaların inanıldığının aksine azalmadığı da görülmektedir.¹

Endüstrinin bilimsel araştırmaların destekleyicisi konumunda olması ve bilimsel bağımsızlığın endüstri ile ilişkiye dayalı olarak zarar gördüğüne dair yaklaşım, kaçınılmaz olarak toplumda haklı bir kuşkuya yol açmakta ve bir tutum araştırmasında da gösterildiği üzere aşı karşıtlılığında sıkça ifade edilen ve komplo teorilerinin ortaya atılmasına da zemin oluşturan bir duruma dönüşmektedir. Türk Tabipleri Birliği önceki Merkez Konsey başkanlarından Prof. Dr. Özdemir Aktan'ın bir yazısında dile getirdiği; *“Artık neredeyse tüm çalışmalar, özellikle ilaç çalışmaları, endüstri sponsorluğunda yapılıyor. Araştırma maliyetlerinin artması kişilerin, üniversite veya diğer bilimsel kurumların bağımsız olarak araştırma yapmasını olanaksız kılıyor. Kalın bağırsak ameliyatlarındaki enfeksiyonları önlemede, operasyon öncesi cerrahi alanın iki antiseptik solüsyondan hangisi ile*

¹ Pullan, S., & Dey, M. (2021). Vaccine hesitancy and anti-vaccination in the time of COVID-19: A Google Vaccine 39 (14), 1877–1881. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2021.03.019>

Türk Tabipleri Birliği

_____ Turkish Medical Association _____

temizlenmesinin daha yararlı olacağının araştırıldığı çalışmanın maliyeti 5,5 milyon dolar olarak açıklanmıştı. Hâl böyle olunca sponsor firmalar, ürünle ilgili çalışmaların her aşamasına dahil oluyor. En masumane bir yaklaşımla, sponsor firma ilaçla ilgili istemediği bir sonucun çıktığı çalışmayı yayımlamama olanağına sahip. Çalışmanın olumlu taraflarını alıp, olumsuz taraflarını yok etmek de elinde.”²

Tıp ve endüstri ilişkisi, Türk Tabipleri Birliği olarak savunduğumuz herkese eşit ve erişilebilir sağlık hizmetlerinin kamusal kaynaklarla sağlanması zorunluluğunun ötesinde, bilimsel araştırmaların da bağımsızlığının sağlanması için kamusal kaynakların ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Bugün içinde olduğumuz koşullarda ise unutulmamalıdır ki, hekimlerin hastalara yararlı olmak ve zarar vermemek için uymaları beklenen etik ilkeler ve mesleki sorumlulukları bulunmaktadır. Tıbbi uygulamalarda en önemli dayanak ise nesnel ve bağımsız yürütölen bilimsel çalışmalarla üretilen bilimsel bilgidir. Aşı ve diğer önlemlere karşı olan söylemler bilimsel kanıtlar yerine bilimsel değer olmıyan kişisel görüş ve gözlemlere dayansa da tıp ve endüstri ilişkisinin yol açtığı kuşkuyu gidermek gerektiği de açıktır. Bu nedenle bilimsel çalışmaların bağımsız bilim insanlarca denetlenmesi ve bilim ortamında paylaşımları süreçlerinin de toplumla paylaşılması önem taşımaktadır. Bilgi kirliliğinin önlenmesi için bilimsel bilginin dayanakları ile birlikte topluma ulaştırılmasına ihtiyaç vardır.

Aşı tereddüdü ya da karşıtlılığında ve bunun giderilmesinde rol oynayan toplumsal etkenler aşılmanın yaygınlaştırılabilmesi için dikkate alınmalıdır. Otorite ile bilim ve sağlığın güvenilirliğini sorgulayan postmodern görüş, “Nimbo Sendromu” (Not In My Body- benim bedenimde değil) üzerinden özellikle dijital ortamlarda artan bireycilik, kurumsal güvensizlik ve narsistik tepkiler arası gerilimin yol açtığı uzman olmayanların aşıya karşı duruşu toplumdaki yaklaşımın tanımlanmasında ifade edilmektedir³.

Destekleyici bir kişisel değerler sistemi, örneğin kişinin yakınlarının aşılınmayı desteklemesi aşı olma olasılığını artırırken, hastalığa yakalanma olasılığı aşı karşıtı tutumdan uzaklaşmasına ve COVID-19 ile ilgili kaygı ve bilgilenme talebine yol açmaktadır. Kaygıların giderilmesini sağlayacak somut bilgilerin paylaşılması ve deneyim paylaşımları aşılınma talebinde önem taşımaktadır.

² <https://t24.com.tr/yazarlar/ozdemir-aktan/asi-karsiti-hekimler,32432> (e.t. 14/09/2021)

³ Lovari, A., Martino, V., & Righetti, N. (2021). Blurred Shots: Investigating the Information Crisis Around Vaccination in Italy. *American Behavioral Scientist* (2), 351–370.

<https://doi.org/10.1177/000276>

Türk Tabipleri Birliği

_____ Turkish Medical Association _____

Tarihte ayrımcılıđa uğrayan toplumların bilim insanlarına güvensizliđinin de gemiŖte yaŖadıkları ile iliŖkili olduđu ve bilim karŖıtı deđil bilim insanlarına karŖıtlık olarak deđerlendirilmesi, aŖıya karŖı tutumun da bu kapsamda ele alınması gerektiđi bildirilmektedir⁴. Bu kapsamda ayrımcılıđı ortadan kaldıracak mekanizmaların kurulmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Türkiye’de aŖılanma oranlarının dűŖük olduđu bűlgelere bakıldıđında benzer bir güvensizliđin dűŖűnűlmesi geređi ve űzellikle anadilde sađlık hizmetinin űnemi de ortaya çıkmaktadır.

YanlıŖ bilgilenmenin de gűrece űnemi sayıda insanda etkili olduğu, bu kiŖilerin tıp otoritelerine daha az güven duydukları ve bu yanlıŖ bilgilere sosyal medya aracılığı ile daha fazla maruz kalındığı, ancak geleneksel medyanın doğru bilgiye ulaŖmayı artırdığı belirtilmektedir⁵. AŖılanma konusunda geleneksel medya araçlarının űnemi ve bilimsel bilginin yayılmasında sorumluluklarına iŖaret eden bu araŖtırma basın organlarının sorumlu yayıncılık ilkeleri için űnemi bir gűstergedir.

AŖı reddi ve tereddűdűnűn ortaya ıkıŖında rol oynayan etkenler ele alındıđında, sađlıđın toplumsallaŖtırılmasının űnemi de ortaya çıkmaktadır. Toplumun dođru bilgiye ulaŖmasında sađlık emek ve meslek űrgűtlerinin sorumluluđu yanı sıra, devletin sađlık otoritesinin bilgiyi toplumla ve bu űrgűtlerle tűm Ŗeffaflıđıyla paylaŖması toplumda güven duygusunu artırarak belirsizliđi aŖacak mekanizmaları devreye sokacak, toplumun karar sűrelerine katılımını artıracaktır. AŖılanmada toplum katılımı, toplumun bilimsel bilginin bađımsız denetimden geçtiđini bilmesi ve salgınla műcadelede alınacak tűm űnlemlerin bu kapsamda kendisinin de katıldıđı sűrelerle belirleneceđine duyduđu güvenle sađlanabilir. AŖıya insanların kendi bireysel çabaları ile ulaŖması yerine yaygın aŖılama kampanyaları ile aŖının insanlara ulaŖtırılması űnem taŖımaktadır.

BaŖından beri yanlıŖ yűrűtűlen yanlıŖ pandemi politikaları, sayılarla algı yűnetimi, sađlık otoritelerinin tutarsız açıklamaları nedeniyle pandemi yűnetimine olan güven

⁴ Batelaan, K. (2021). ‘It’s not the science we distrust; it’s the scientists’: Reframing the anti-vaccination movement within Black communities. *Global Public Health*, 19(1). <https://doi.org/10.1080/17441692.2021.1912809>

⁵ Stecula, D. A., Kuru, O., & Jamieson, K. H. (2020). How trust in experts and media use affect acceptance of common anti-vaccination claims. <https://doi.org/10.37016/mr-2020-007> *Harvard Kennedy School Misinformation Review*

Türk Tabipleri Birliği

— Turkish Medical Association —

duygusunun yitilmesi sonucunda aşılana karşı artan oranda tereddütler, endişe verici boyutlardadır. Aşı karşıtlarının bilimsel tutarlılıktan uzak açıklamaları ve aşı karşıtı kampanyalar verilerin şeffaf paylaşılması koşullarda daha da etkili olmaktadır. Sağlık Bakanlığı ve iktidarın aşı tereddütlerini ortadan kaldıracak herhangi bir politikası ve istekliliği de ne yazık ki görülmemektedir. Yönetimin toplumla konuşma dili, ikna dili olmalıyken; mevcut sağlık yönetimi tam tersine belirsizliği artıran bir dille, güvensiz ortamın doğmasına yol açmış ve sadece yasaklar ve serbestlikler denklemine toplumu bir kısıpaca sokarak, sağlık bakış açısının ve talebinin ortaya çıkmasını engellemiştir.

Aşı eşitsizliğini ortadan kaldırarak aşılamanın hızla yaygınlaştırılması insanları bu salgından koruyacak ve yeni endişe verici varyantların ortaya çıkmasını engelleyecek en önemli araçtır. Türkiye’de ve dünyada da vakaların, ölümlerin artışının kaygı verici olduğu ve aşılama çalışmalarının hızlanarak artırılmasının yaşamsal önem taşıdığı resmi verilerde dahi görülmektedir. Aşılama başladıktan sonra aşı yan etkilerinden aşılamanın etkililiği konusunda önümüzü görmemizi sağlayacak veriler, hastalığa yakalanan aşı ve aşısızların oranı, hastalığın seyri hakkında şeffaf bilgi toplumdaki aşı tereddüdünü aşabilir; aşı karşıtlarının bilgileri çarpıtmasını engelleyebilirdi. Sağlık Bakanlığı aşılama konusunda da üzerine düşen sorumlulukları yeterli ve doğru yapmamıştır. Aşılama oranlarının bölgeler arasında eşitsizliğinin giderilmesi; aşı tedarikinde, lojistiğinde ve uygulanmasında yaşanan sıkıntıların ortadan kaldırılması; tüm dezavantajlı grupların hızla aşılama hayatidir.

Toplumsal sorumluluğumuz gereği aşılama biz yurttaşların ödevi olmakla birlikte toplumda yukarıda paylaşılan pek çok etken bu ödevin göz ardı edilmesine ve bir toplumsal dayanışmayı kurmak yerine aşılama reddedenlerin aşı ama yaş ve sağlık durumuna bağlı riskler barındıran insanları da tehdit altında bırakacak bir keyfiyete yönelmesine yol açmaktadır. Etkili bir filyasyon, maske, mesafe, temizlik ve havalandırma ile birlikte tüm halk sağlığı önlemlerine eşlik eden aşılama aşı tereddütlerini ortadan kaldıracak bilgi paylaşımlarıyla belirsizliğin ortadan kaldırıldığı koşullarda sağlığı da toplumsallaştırarak gönüllü katılımı ve bu salgınla etkili bir mücadele yürütülmesini sağlayacaktır. Küresel bir salgında aşılama toplum sağlığı için bir gerekliliktir. Geldiğimiz nokta aşı olunmalı ilkesini sadece kendimiz için değil, herkes için savunmamız ve bu konuda bir talep oluşturmamız gereken bir noktadır.

Türk Tabipleri Birliği Merkez Konseyi

Türk Tabipleri Birliği Pandemi Çalışma Grubu